УДК 314:711.13

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Ляшенко О.А., к.е.н., доцент
Дніпропетровський державний аграрний університет

Проаналізовано локальні фактори впливу на рівень життя сільського населення, характеристику домогосподарств Донецької області, динаміку заробітної плати України та регіону.

Analysis of local impacts on the living standards of the rural population, household characteristics, Donetsk region, Ukraine dynamics of wages and the region.

Постановка проблеми. Останнім часом відбулося різке зниження показників рівня життя сільського населення. Основним його проявом стало погіршення харчування та забезпечення жителів сіл непродовольчими товарами і послугами внаслідок їхніх доходів. Бідність в сільській місцевості стала поширеним явищем. Її причини криються в нераціональній організації політичного, морального життя країни, в нерівноправному становищі сільських громад.

Аналіз останніх наукових досліджень за темою. Дану проблематику широко досліджували відомі вчені-економісти, зокрема, В.Я. Амбросов, О.А. Біттер, О.І. Павлов, О.Г. Булавка, Г.І. Купалова, М.Й. Малік, М.К. Орлатий, І.В. Прокопа, П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко, Д.Ф. Крисанов, К.В. Прокопишак та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження показників, які впливають на якість життя населення сільської місцевості

Виклад основного матеріалу дослідження. Рівень та якість життя характеризує досягнутий на певний проміжок часу в суспільстві ступінь задоволення різноманітних потреб населення, що є предметом соціального захисту – необхідного елемента функціонування будь-якої розвиненої держави, який слугує основною складовою соціально-розвинутої держави, адже його предметом є людина та можливості її всебічного розвитку. Гідний рівень якості життя всіх категорій населення потребує запровадження та дотримання високих соціальних стандартів, що є однією з основних функцій соціального захисту населення. Рівень життя постійно змінюється і залежить від стану економіки. На сьогодні визначальним чинником, що впливає на рівень життя українського населення, є економічна ситуація, що склалася в країні сьогодні, системний аналіз якої дає змогу зрозуміти реальну масштабність макроекономічних диспропорцій, що виникли внаслідок гіперінфляційних потрясінь, і які в умовах кризової стагнації економіки призвели до значних втрат життєвого рівня населення України [3].

Отримання регіонами більшої самостійності у вирішенні соціально-економічних проблем підвищує вагомість факторів регіонального характеру, до яких відносяться: тип регіону, рівень економічного розвитку, території; соціальну політику регіону стосовно села, фінансування сільського розвитку, екологічні фактори, демографічні фактори і т.д.

Загальнодержавні і територіальні фактори впливу на рівень життя сільського населення пов'язані між собою, впливають одні на інших.

Локальні фактори впливу на рівень життя сільського населення поділяємо на фактори-характеристики самого сільського населення та фактори-характеристики зовнішнього середовища [2].

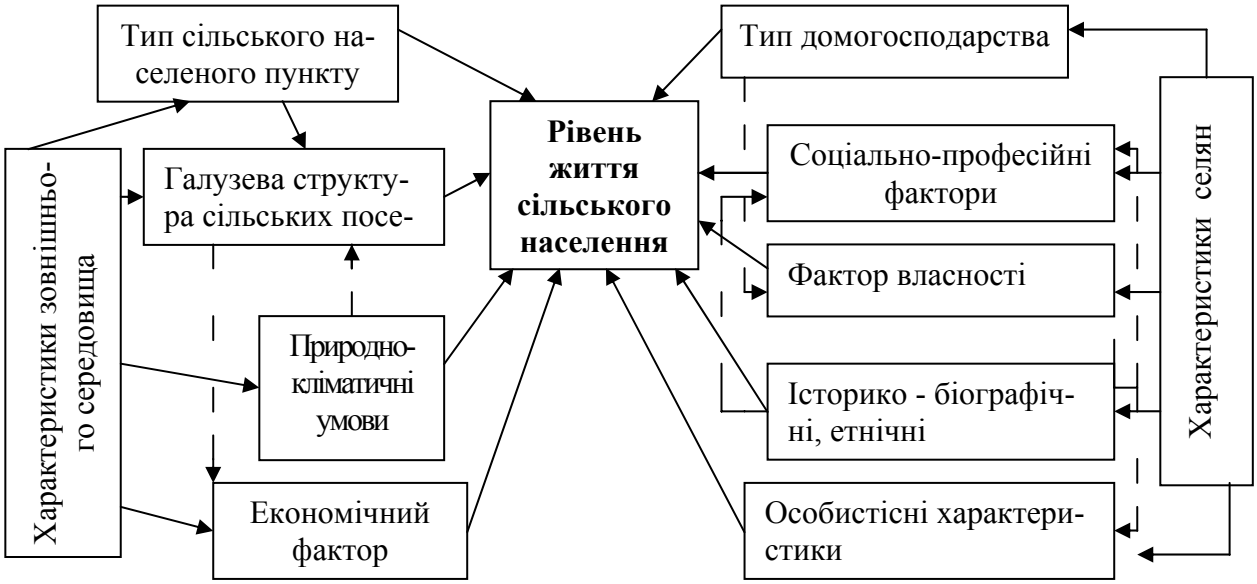

Рис. 1. Локальні фактори впливу на рівень життя сільського населення

Сільські території є місцем проживання сільських сімей (домогосподарств). Для самовідтворення ці домогосподарства повинні отримувати доходи, їх величина – одна з найважливіших характеристик рівня життя. Доходи є досить точною характеристикою того, який обсяг матеріальних та інших благ поступає в розпорядження домогосподарства в результаті розподілу та перерозподілу валового національного продукту. Водночас рівень доходів та відповідний рівень і структура споживання є показником соціального статусу людини, її реального місця в суспільстві.

Матеріальний добробут сільських жителів залежить від щомісячних доходів, які складаються з середньомісячної оплати праці членів сільської сім'ї, дивідендів від оренди майнових та земельних паїв, доходів від ведення особистого селянського господарства, пенсій, допомоги на дітей та інших надходжень.

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ, та організацій у листопаді 2012 р. становила 3098 грн. Порівняно з жовтнем розмір заробітної плати зменшився на 0,4%. При цьому, нарахування за одну оплачену годину в листопаді 2012 року, порівняно з жовтнем, збільшилися на 4,1% і становили 19,39 грн.

За останні 12 місяців (відносно листопада 2011 р.) розмір заробітної плати збільшився на 13,6%.

Вплив держави на регулювання оплати праці здійснюється переважно через установлення розміру мінімальної заробітної плати, умов і розмірів оплати праці працівників установ й організацій, що фінансуються з бюджету, керівників державних підприємств.

Динаміку середньої заробітної плати наведено на рис. 2.

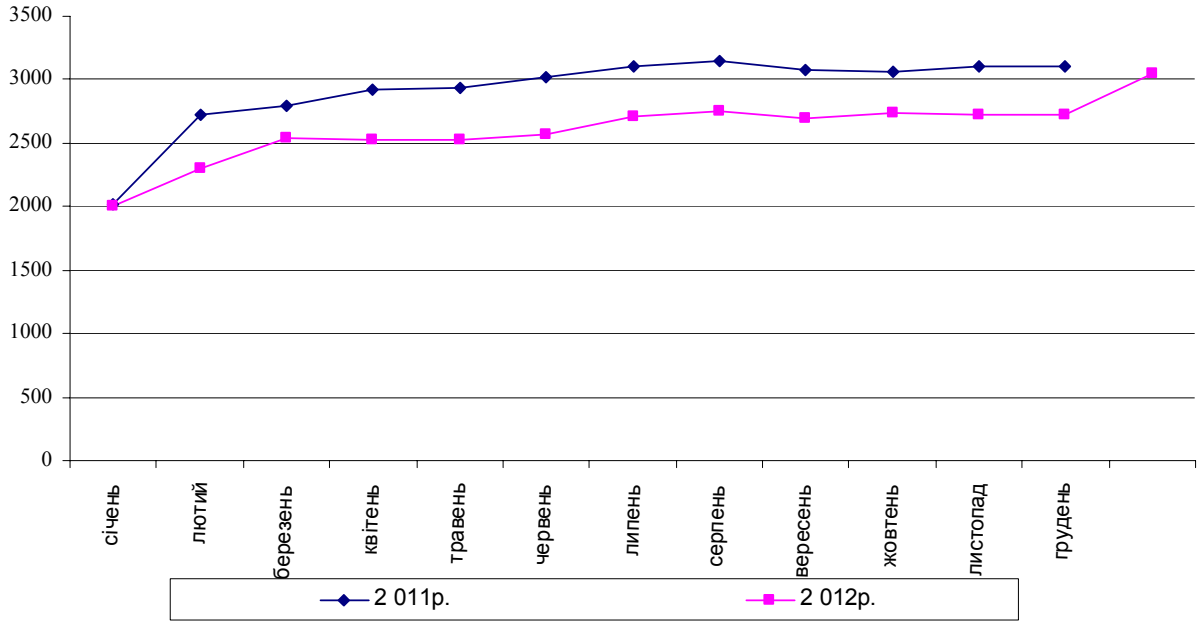

Рис. 2. Динаміка середньої заробітної плати [1]

Якщо у 1980-1990 рр. основну частину доходу в сільській сім'ї становила заробітна плата, то в останні роки найбільшу питому вагу в загальній структурі доходів займають доходи від ведення особистого селянського господарства. На зниження матеріального добробуту селянської сім'ї вплинула економічна криза, в результаті якої відбулося значне зниження життєвого рівня на селі.

Подолання бідності, істотне збільшення доходів сільського населення на сьогодні повинні стати першочерговими завданнями. Про гостроту цього завдання свідчить насамперед те, що рівень і структура споживання основної маси сільських сімей залишаються схожими з відповідними показниками слаборозвинутих країн. У 2009 р. 68,6% грошових витрат домогосподарств у сільській місцевості становили витрати на харчування і 33,2% витрати на непродовольчі товари та послуги. Серед промислових товарів і послуг, що їх придбають селяни, переважають найнеобхідніші – одяг, взуття, пральні порошки, мила, електроенергія, газ, тверде паливо.

Характеристика домогосподарств Донецької області представлена у табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика домогосподарств Донецької області

Показник	2007	2008	2009	2010	2011
Середній розмір домогосподарства, осіб	2,45	2,45	2,45	2,45	2,43
Розподіл домогосподарств за кількістю осіб у їх складі:	відсотків				
- одна особа	23,1	25,2	23,3	22,0	22,9
- дві особи	33,2	26,8	34,2	32,8	32,3
- три особи	26,5	29,7	24,1	29,1	28,0
- чотири особи і більше	17,2	18,3	18,4	16,1	16,8
Частка домогосподарств з дітьми до 18 років, %	35,1	35,0	35,0	35,3	35,3
Частка домогосподарств без дітей, %	64,9	65,0	65,0	64,7	64,7

Характерна ознака сільської бідності – нестача коштів. Щоб виручити гроші, потрібні для придбання найнеобхідніших промислових товарів і послуг, сільські жителі нерідко вимушені продавати продукцію особистих селянських господарств, відмовляючи собі у повноцінному харчуванні.

Споживання продуктів харчування у домогосподарствах (у перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць в розрахунку на одну особу в 2011 році: м'ясо і м'ясопродукти 6,2 кг; молоко і молочні продукти 18,2 кг; яйця-22 шт.; риба і рибопродукти -1,9 кг; цукор 3,2кг; олія 1,9кг; картопля 7,5 кг; хліб та хлібні продукти -8,8кг. Як бачимо, що найбільше споживається молока, м’яса, хліба, яєць.

Середня номінальна заробітна плата одного штатного працівника підприємств, установ, організацій та їх відокремлених підрозділів (з чисельністю зайнятих 10 осіб і більше) Донецької області за лютий 2013 року по порівнянні з попереднім місяцем зменшилася на 1% і склала 3450 грн. У промисловості середній рівень оплати праці за лютий знизився в порівнянні з січнем 2013 року на 2,3% і склав 4073 грн. В цілому по області лютнева зарплата в 3 рази більше законодавчо встановлених з 1 січня 2013 року соціальні стандартів: мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму для працездатних осіб (1147 грн.). Зарплата за лютий в Донецькій області вище середньої по Україні (3044 грн.) на 13,4%. За цим показником область, як і раніше, посіла друге місце серед усіх регіонів (найвищим рівень оплати праці за лютий був у Києві - 4688 грн., найнижчим у Тернопільській області - 2125 грн.). Реальна заробітна плата (з урахуванням зміни цін і сплачених податків) в цілому по області у лютому порівняно з січня 2013 року зменшилася, як і номінальна зарплата, на 1%. У порівнянні з лютим 2012 року середній рівень оплати праці номінально підвищився на 6%, реально - на 5,1%. Середньомісячна зарплата за січень-лютий 2013 склала в області 3458 грн. Номінально вона зросла в порівнянні з аналогічним періодом 2012 року на 7,6%, а реальна зарплата підвищилася на 7,2%. Заборгованість по заробітній платі на 1 березня 2013 року в цілому по області (включаючи підприємства-банкрути та припинили діяльність) склала 253 млн.грн., або 22,9% всіх боргів по її виплаті в Україні (1102,5 млн.грн.) [1].

За даними Рахункової палати, за минулий рік прожитковий мінімум номінально збільшився тільки на 2,2%, однак з урахуванням індексу споживчих цін реально знизився на 7,2%. У структурі витрат громадян, які отримують дохід на рівні прожиткового мінімуму, близько 80% становлять продукти харчування. Зрозуміло, що цих коштів не може бути достатньо для проживання, якщо гречка виросла в ціні на 300%, а овочі – на 70-100% [4].

Покращення оцінювання рівня життя сільського населення в окремих районах області та управління ним можливе на основі використання повноцінної інформації щодо соціально-економічних процесів, які відбуваються на території, кожного регіону, кожної сільської (селищної) ради. Оскільки в умовах все більшої демократизації управління саме ради нестимуть відповідальність за досягнення цілей соціально-економічної політики держави на селі і розроблятимуть конкретні дії для цього, то стрімко зростає потреба покращення інформаційного забезпечення їх діяльності, особливо щодо стану і

динаміки рівня життя сільського населення їх територій.

Висновки. Найважливішим напрямом соціально-економічної політики уряду та держави повинно бути досягнення стійкої позитивної динаміки добробуту населення на основі збільшення платоспроможного попиту, зокрема підвищення заробітної плати працюючого населення. Необхідною постає розробка системи соціальних стандартів, яка б дійсно забезпечувала гідний рівень життя населення та відповідала європейським стандартам, при цьому її запровадження має передбачати поступові етапи досягнення цих стандартів протягом кількох років окремо для кожної категорії населення. З огляду на це, в основу розрахунку допомог необхідно закласти не прожитковий мінімум, як це визначається в діючих соціальних законах, а соціальні стандарти [5]. На сьогоднішній день найбільш ефективними напрямами підвищення рівня життя населення є: боротьба з бідністю шляхом розширення зайнятості та зниження рівня безробіття; розвиток тимчасової зайнятості і громадських робіт; зростання рівня трудових доходів; скорочення заборгованості із виплати заробітної плати і соціальної допомоги; регулювання мінімальної заробітної плати, збільшення пенсій; розробка і реалізація заходів щодо стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу тощо.

Список використаних джерел:

1.Статистичний щорічник Донецької області за 2011 рік / [Електронний ресурс] // Статистична інформація. – Режим доступу: сайт http://www.donetskstat.gov.ua.

2. Татаревська М.С. Рівень життя сільського населення: оцінювання та напрями поліпшення / М.С. Татаревська / [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/167/1/Tatarevska%20M.S.%20The%20management.pdf.

3. Мандибура В.О. Рівень життя населення та механізми його регулювання: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.09.01 / Мандибура В.О.; НАН України. Ін-т економіки. – К., 1999. – 36с. – Режим доступу: http://disser.com.ua/contents/37539.html.

4. Прожитковий мінімум потребує не ліквідації, а термінового перегляду / Бізнес-портал Луцька. – Режим доступу: http://toplutsk.com/biznews-news_4783.html.

5. Баранова Н.П. Соціальні стандарти та соціальні гарантії в системі соціальної політики України / Н.П. Баранова, Т.В. Новікова; Центр перспективних соціальних досліджень // Національна академія наук України. – Режим доступу: http://www.cpsr.org.ua.

Рецензент – д.е.н., професор Плаксієнко В.Я.

УДК 65.011.56: 33: 338.24: 681.518

АВТОМАТИЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦЯ ЗА ДОПОМОГОЮ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «ПАРУС»

Малинська Л.В., ст. викладач;
Неділько Т. М., асистент; Гончарова В. М., асистент
Полтавська державна аграрна академія

У статті представлено дослідження ефективності управління підприємством на базі сучасних комплексних інформаційних систем, зокрема з використанням програмних продуктів корпорації Парус. Проведено аналіз програмних продуктів корпорації Парус, які призначені та використовуються для автоматизації діяльності комерційних підприємств і бюджетних організацій різного рівня.